

8.Hafta: Küresel Açlık (Ders Notları)

Dünyadaki 6.5 milyar insanının beş milyardan fazlası, kendi temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilir.

Bir zamanlar günlük hayatı yöneten koşullardan kaçmış oldukları söylenebilir.

Yoksulluğu azaltmada önemli başarı Hindistan, Çin ve Vietnam.

Yansı:

Gezegendeki her altı sakinden biri yeterli beslenme, kirlenmemiş günlük su, güvenli bir kalacak yer ve temel sağlık hizmetine ulaşma gibi günlük gereksinimlerini karşılamaya çabalar.

Her sene, **yaklaşık bir milyon çocuk sıtmadan ölüyor ve iki milyondan fazlası bir aylık olmadan önce ölüyorlar.**

1.3 milyarı günde bir dolarla veya daha azı ile geçiniyor; sağlık, eğitim ve altyapı gibi kamu hizmetleri tarafından görmezden geliniyorlar.

2008 yılı Kasım ayı sonlarında Robert Zoellick sadece 2008'de 100 milyon insanın açlığa sürüklendiğini belirtti. Bu kriz, özellikle enerji ve gübre gibi malların fiyatlarının yükselmesi sonucudur.

Yansı:

Her gün 20.000 insandan daha fazlası, aşırı yoksulluktan dolayı gıda bulamayıp ölüyor. (insanlar Nijerya'da, Mali'de, Etiyopya'da, Malawi'de, Moritanya'da, Burkina Faso'da, Zimbabwe'de, Eritre'de ve Güney Sudan'da açlıktan ölüyorlar.)

Güvenli içme suyu, ilaç ve diğer gerekli ihtiyaçları karşılayamadıklarından (kırsal bölgelerdeki yaklaşık 1.5 milyar fakir insan elektriksiz yaşıyor) dolayı ölüyorlar.

Afrika: Kişi **başına düşen yıllık ortalama gelir, sadece 600 dolardır** ve 300 milyon insan açlık içinde yaşıyor.

Yansı:

En fakir bölgelerin çoğu bir tuzağın içindedir.

Altyapıda (ulaşım ve enerji üretimi), **eğitimde**, **sağlık hizmeti sistemlerinde ve diğer önemli ihtiyaçlarda gerekli yatırımları yapmak için ekonomik güçleri eksiktir.**

Neden ?

Kanıtların çokluğu gösteriyor ki **yönetişim gibi iç etmenler** farklılık yaratır.
(Kaynakların boşa kullanımı, silah alımı)

Orta Amerika ve Afrika ile Doğu Asya arasındaki farklılıklara dikkat edin.

Örnekler: Nikaragua ve Vietnam

Her ikisi de temelde tarımsal ekonomileri olan fakir ülkelerdir. Her ikisi de uzun süreli savaşlar yaşamışlardır ve her ikisi de dikkate değer oranda yabancı yardımdan faydalanmışlardır.

Fakat sadece Vietnam önemli ölçüde açlığı azaltabilmiş ve sürekli ekonomik büyümeyi yaşamıştır (1988'den beri kişi başına % 5).

Nicaragua, yoksul insanların sayısında gerçek bir farklılık oluşturabilmek için çok mütevazı kalan kişi başı büyümesi nedeni ile ekonomik olarak debelenip durmaktadır.

Vietnam 1994'e kadar Amerika'nın ticaret yasağı ile karşı karşıya kalmıştır ve hala Dünya Ticaret Örgütü'nün üyesi değildir.

Bu engellere rağmen, ihracı gittikçe artan mallar olan kahve ve diğer tarımsal ürünleri için piyasalar bulmaktadır ve 1990'lardaki milyarlarca dolarlık resmi borcunu sildirmiştir. Fakat kahve ve giyim ihracatı endüstrileri Vietnam'ınkilerle yarışacak düzeye gelememişlerdir.

Vietnam neden Nikaragua'nın hızını kesmektedir?

Cevaplar içseldir: tarihi,ekonomik ve politik kurumlar ekonomik başarıyı belirlerken diğer etmenlerden yararlanmışlardır.

Amerikan piyasasına erişim ve Batı ülkeleri bağışçılarının eli açıklığı Nikaragua'nın sosyal ve ekonomik eşitsizlik tarihçesinin üstesinden gelmeye yetecek güce sahip olmasına olanak vermemiştir. Oradaki toprak ve güç uzun süredir birkaç seçkin insanın ellerindedir ve **hükümet altyapı ve halkın refahı için yatırım yapmada başarısız olmuştur.**

Diğer bir çok gelişmekte olan ülkenin deneyimleri, belirli iç etmenlerin önemini doğrulamıştır. Vietnam gibi, **ne Çin ne de Hindistan – yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan iki süper güç – ticaret tercihlerinden faydalanamamışlardır.**

Ve ne de Afrika ve Orta Amerika'daki ülkelerle kıyaslandığında çok fazla yabancı yardım alabilmiştir.

Fakat Çin ve Hindistan yaratıcı iç reformlar yaparak zenginleşmişler ve her iki ülkede de açlık azalmıştır.

Meksika: Dünyanın en büyük ekonomik gücü ile 2000 millik bir sınırı paylaşma avantajına sahiptir. 1994'de Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması yürürlüğe girdiğinden beri Amerika, Meksika ürünlerine kendi piyasalarına gümrük vergisiz giriş izini vermekte, Meksika ekonomisinde büyük yatırımlar yapmakta ve milyonlarca Meksikalı işçiyi bünyesine katmaya devam etmektedir.

Hâtta 1994-1995 peso krizi sırasında, ABD Hazinesi Meksika'nın mali istikrarını garanti etti. **Dış ekonomik yardım daha da iyiye gitmez.**

Ama 1992'den beri, Meksika'nın ekonomisi yıllık ortalama neredeyse kişi başına zar zor % 1 düşecek derecede büyümektedir. Bu rakam Asyalı büyüme süper yıldızlarının oranlarından oldukça düşüktür.

Bu, aynı zamanda Meksika'nın 1982 borç krizinden önceki yirmi yıl boyunca her yıl kişi başına % 3.6'lık büyümesinin küçük bir oranıdır. Dış piyasalara ve kaynaklara erişim Meksika'nın iç problemlerini telafi etmede yeterli olmadı.

Yolsuzluk?

Fakat Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yürütülen araştırmalara göre, iş liderleri gerçekte bir çok **hızlı gelişen Asya ülkelerinin yavaş gelişen Afrika ülkelerine göre** yolsuzluğa daha yatkın olduklarını fark ediyorlar.

Birçok Afrika ülkesi, daha da fakir ya da daha tarımsal olmamalarına rağmen Vietnam'ın başarısına yaklaşamadılar.

Eğitim ve sağlık göstergelerinin Afrika'da gözle görülür derecede gelişme gösterdiği doğrudur; Afrika'nın bazı ülkeleri makroekonomik dengesini sağlamıştır.

2. Coğrafya (doğal kaynaklar, iklim, topografya-haritalama bilgisi- ve ticaret yollarına ve büyük piyasalara yakınlık) iyi yönetim kadar önemlidir.

1776 gibi erken bir tarihte Adam Smith, yüksek ulaştırma maliyetlerinin Afrika ve Asya'nın iç bölgelerinde ekonomik gelişmeyi kısıtladığını savunmuştur. Daha yakın bir zamanda, Xavier Sala-i Martin sıtmanın yayılmasından zarar gören tropikal ülkelerin hastalığın bulunmadığı ülkelere kıyasla daha yavaş bir gelişme yaşadığını göstermiştir.

3. Uluslar arası mali kurumların yanlış yönlendirmeleri.

Büyüme sadece bir serbest piyasa olgusu değildir. 1980'lerin ortalarına kadar, **neredeyse bütün Latin Amerika ülkeleri** ekonomilerini açtı ve devlet müdahalesini kaldırdı, halka ait kuruluşları özelleştirdi ve yabancı paraya kısıtlamasız erişime izin verdi.

Fakat onlar kabul edilmiş doktrinlere muhalif reformcuların büyümesinden daha yavaş büyüdüler ve makroekonomik istikrarsızlıktan ciddi biçimde zarar gördüler.

Büyüme, altyapı, sağlık, eğitim ve bilimsel ve teknolojik yenilik gibi temel devlet hizmetlerini gerektirir.

Washington'dan çıkan son yirmi yılın tavsiyelerinden çoğu -düşük gelirli ülkelerin hükümetleri özel sektöre yer açmak için harcamalarını kesmelidirler- konunun özünü kaçırmaktadır.

Can alıcı alanlarda yatırım yapmaya yönlendirilen bir hükümet, eğer özellikle etkileri fakirin en fakirine ulaşacaksa, büyüme için çok önemlidir.

UNICEF'e göre, **1980'lerin sonunda, her sene Afrika ve Latin Amerika'da, beş yaş altı 500.000 çocuktan daha fazlası** Uluslar arası Para Fonu'nun sözde yapısal değişim programı altındaki yönetim ve borç krizinin doğrudan sonucu olarak ölüyorlar.

4. Sermaye Kaçışı (Ekonomik + İnsani)

Fakir bölgeler gerekli yatırımları yapmak için uygun yurtiçi birikimden yoksundurlar.

Birikim yapan yok denecek kadar az olan yüksek gelirli aileler ise bu birikimlerini kendi ülkelerindense denizaşırı ülkelere aktarırlar.

En fakir ülkeler sıklıkla mantıksız bir biçimde sermaye ihraç ederler.

En borçlu ülkeler tarafından borç alınan paranın en azından yarısının arka kapıdan genellikle aynı sene ya da borçların ulaştığı aynı ay içerisinde uçup gittiğini belirten çalışmaya verilen atıf (James Henry tarafından yapılan mükemmel çalışmada).

Bir çok kurumun –örneğin Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü (OECD) ve Amerikan Hükümeti gibi- yabancı memurlara rüşvet vermeye karşı yasaları vardır. Fakat uygulamada kurallar sıklıkla hem kapsam açısından dar hem de zayıftır. Örneğin Amerikan yasalarındaki bir boşluk (“ertelenen hediyeler”) yasaları suistimal etmeyi davet eder.

Bazı OECD kuralları, gelişmekte olan ülkelerin liderleri tarafından haksız yere kazanılmış refahı saklayan bankaları koruyarak, şeffaflığa zarar verir.

Bu sermaye kaçıışı sadece ekonomiye ait parayı değil aynı zamanda yurtdışındaki gelişmiş ekonomik fırsat arayışı için sık sık ülkelerini terk eden yetenekli işçi konumundaki doktorları, hemşireleri, bilim adamlarını ve mühendisleri de içerir.

Bu problemi nasıl çözeriz?

Daha fazla piyasa erişimi

Borç erteleme

En fazla borca batmış ve en fakir ülkelerin borçlarını silbilmek için yapılan girişim 1999'da başladı ve (olası 42 ülke içinden) şu anda katılım gösteren 26 ülkede Dünya Bankası'nın da doğruluğunu kabul ettiği üzere tam bir başarı sağlamadı.

Eleştirilenler bu çabanın fakir ülkeleri borç batağından kurtarabileceğini garanti etmediği üzerine tartışmakta ve olayların nasıl kötüleşebileceğine dair Uganda 'yı örnek göstermektedirler.

Dış Yardım:

Ekonomik büyüme çok sayıda insanı derin bir yoksulluktan çekip çıkartacak kayda değer bir kapasiteye sahip olmasına rağmen, ilerleme ne kendiliğinden ne de kaçınılmazdır.

Piyasa güçleri ve serbest ticaret yeterli değildir.

Jeffrey Sachs gibi insanlar eğer ortaklaşa küresel bir çaba yürütülürse böylesi bir yoksulluğa son verilebileceğine inanıyorlar.

1. Böylesi küresel bir çabanın örneği olarak, 2000 yılındaki BM Bin yıl Zirvesi'ndeki kalkınma hedeflerine atıf vermiştir.

Temel öneriler:

Dünyanın en fakir ülkelere yardımı artırmak (BM Bin Yıl Projesi ve Britanya Başbakanı Tony Blair'in Afrika konusunda da kurduğu komisyonun raporlarında işaret edildiği üzere), ABD'nin de 15-20 milyar dolar katkısı ile, Blair'in 2010 yılına kadar

Afrika'ya 50 milyar dolar sağlama planı. Bu parayla Afrika, öldürücü hastalıkları kontrol edebilir; yiyecek üretimini üç katına kadar çıkararak açlığı önleyebilir ve ulaşım ve iletişimini geliştirebilir.

Günümüzün başarıyla kalkınan ülkelerinin çoğu, özellikle küçük olanları, zor zamanlarda dış bağışçılardan en azından biraz destek almışlardır.

Kıtanın sert coğrafyasından ve hastalıklar için uygun çevre koşullarından dolayı yardım, Afrika'nın kalkınması için bir ön koşuldur.

Yoksulluk içinde yaşayan kişi sayısında büyük bir azalma

Herkese ilköğretim düzeyinde eğitim verilmesi- 2015'e kadar karşılanacak-.

Yolsuzluğu azaltma.

Ve fakir ülkelerde daha iyi yönetim.

J. Sachs'ın başkanı olduğu Bin Yıl Vaadi İttifaki, yabancı yardımın artırılmasını öğütleyerek, ülkelerin 2015'e kadar BM'nin Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmasına yardım etmeyi amaçlamaktadır.

Zor ekonomik şartlar, ABD, Avrupa ve diğerleri gibi büyük bağışçılara darbe vurmaktadır.

Vaatler, gelirin %1'inden azı içindir. İyi bir yıl da olsa, kötü bir yıl da olsa bu doğrudur. %1'den azı idare edilebilir.

ABD'deki 700 milyar dolarlık mali yardım ve Avrupa'daki 2 trilyonluk banka garantilerinden sonra Afrika için 25 milyar dolar fikri, kulağa o kadar da fazla gelmemektedir.

Ana stratejilerden biri, sadece ABD ve Avrupa'daki geleneksel bağışçılara değil, birden fazla bağışçıya yönelmektir.

Orta Doğu daha fazla para ayırmalıdır ve ayırabilir; Çin daha fazla para sağlamalıdır ve sağlayabilir.

Bu amacın gerçekleştirilmesine yardım edecek küresel bir uzmanlık ve iyi niyet ağı mevcuttur.

Dünyanın en zengin ülkeleri, kendi finansal sistemlerini yıllarca süren fazlalılığın neden olduğu krizden kurtarmak için trilyonlar harcamıştır.

Bu krize neden olmayan ama yine de krizin kurbanı **olan daha fakir ülkelere milyarlar sağlamaya hazır olmalıdırlar**.

Gelişmekte olan piyasalara özel sermaye akışlarının 2008 yılında %30 azalacağı beklenmektedir.

Zengin ekonomiler yavaşladıkça ve hammadde fiyatları düştükçe ihracat zarar görecektir.

Gelişmekte olan birçok ülke için temel bir gelir kaynağı olan göçmen işçilerin havaleleri hızla azalmaktadır.

Bankacılık sisteminin büyük bölümünün Batılı bankalarca kontrol edildiği **Doğu ve Orta Avrupa**, özellikle darboğazdadır.

Ukrayna, para kaçışı sürerken finansal sistemini desteklemek için, IMF'den 14 milyar dolar kaynak istemiştir.

Macaristan, Avrupa Merkez Bankası'ndan 5 milyar avro almıştır.

ABD'nin El Kaide ile mücadelesinde müttefiki olması umulan ve nükleer silahlara da sahip olan Pakistan'ın giderek artan ticari açığını finanse etmek için 3-4 milyar dolara ihtiyaı olduğu söylenmektedir.

Güçlü btcelere ve yeterli mli rezervlere sahip olan güçlü ekonomiler bile, sermaye tazyikinin darbesini yemiştir. İki hafta önce, Meksika pesosu, 1994 Aralık ayındaki peso krizinden beri en hızlı düşüşünü yaşamıştır.

Brezilya Real'i ve Kore Kwon'u, dolar karşısında %25 değer kaybetmiştir.

2. Sachs, gelişmekte olan dünya çapında, **bir sürü kalkınma rgt, uluslar arası finans kurumu, STK ve topluluklar olduğunu iddia etmektedir.**

3. Sorunları (ve engelleri) açmak ve ekonomik kalkınmayı yeniden başlatmak için gerekli teknoloji mevcuttur.

Sıtma, yatak fileleri, ev içinde böcek ilacı sıkılması ve geliştirilmiş ilaçların kullanımıyla kontrol edilebilir.

Afrika'da besleyici kimyasal maddelerini kaybetmiş topraklara sahip, **kuraklık ve kıtlığa meyilli ülkeler**, damlama sulamadan ve daha fazla suni gübre kullanımından muazzam fayda sağlayabilirler.

Denize kıyısı olmayan ülkeler, asfaltlanmış otoyol ağları, havaalanları ve fiber-optik kablolarla bağlanabilirler.

Fakat yardım ile fakirliğin azaltılması olasılığı herkeste heyecan uyandırmamaktadır.

Yardım, bazı muazzam Şeyler başarmıştır.

Sağlık meseleleri: iek hastalığının kökü kazınmıştır; bebek ölüm oranları azaltılmıştır ve ishal ile nehir körlüğü gibi hastalıklar, geniş ölçüde tedavi edilmiştir.

Yardım programları, Bangladeş ve Mısır'da **kadınların modern doğum kontrol yöntemlerine erişimini artırmış** ve **Uganda ile Burkina Faso'da okula kayıt olma oranını** yükseltmiştir.

Yardım, ayrıca, fakir ülkelerde AIDS ilaçlarına hala sınırlı olan erişimin çoğunun maliyetini karşılamıştır. Son on yılda Bosna, Doğu Timor ve Sierra Leone'nin de dahil olduğu yerlerde **yardım, çatışmalar sonrasında barışın ve düzenin tesis edilmesine katkıda bulunmuştur.**

FAKAT:

Yabancı yardımın karışık performansının birçok nedeni vardır.

Sorunların çoğuna bağışçuların kendileri sebep olmaktadır.

Alıcı ülkeler **çok sayıda, hatta tutarsız hedeflere ulaşmaya çalışan**, yardımı sayısız projeye dağıtan ve yardımın kullanımı üzerinde gereğinden fazla koşul öne süren bağışçular tarafından bunaltılabilirler.

Bu etmenler, fakir ülkelerin kurumsal kapasite eksikliğini dengelemek yerine, bu eksikliğe katkıda bulunabilir.

Buna ek olarak, yardımın alıcı devletlerin bütçelerini planlamalarını zorlaştıran kendi doğal gelgeçliği ve belirsizliği vardır.

Dolayısıyla, ana açmaz: **yardıma en çok ihtiyacı olan ülkeler, yardımı en kötü kullanabilenlerdir.**

Bu durum, yabancı fonların büyük çaplı naklinin bir fark yaratma derecesini sınırlar.

Destek, sadece alıcı ülkeler kendi kendilerine yardım etmek için doğru şeyler yaptıklarında ve parayı akıllıca harcamak için gerekli kapasite ve liderliğe sahip olduklarında **işe yarar.**

Bazı istatistiki kanıtlar, **mali yardım ve büyüme arasında bir bağ** olduğunu gösterir. **Fakat yardım sonuçta asıl önemli olan verimlilik ve maaşlardaki sürekli artış ile ilişkilendirilmemiştir.**

Örneğin, 1990'lar boyunca Sahra Çölü'nün güney kısmındaki Afrika ülkeleri, ortalama olarak GSMH'lerinin %12'si kadar fonlar almış, ama kişi başı ortalama gelişme oranları yılda %0,6 azalmıştır.

Bu arada, **Şili ve Malezya gibi günümüzün bazı başarılı kalkınma örnekleri**, yardıma pek az bel bağlamışlardır. Ve Çin ile Hindistan'a yardım çok az olmuştur.

Son 50 yıldaki hemen tüm başarılı kalkınma örnekleri yaratıcı ve çoğu zaman, kabul edilmiş doktrinlere ters düşen siyasa yenilikleri temeline dayanmıştır.

Örneğin **Güney Kore ve Tayvan**, dışa dönük ticaret yönelimlerini geleneklere uymayan siyasalar ile birleştirdiler:

ihracata devlet desteği,

yönlendirilmiş krediler,

patent ve telif hakları ihlalleri,

yerli üretim üzerinde yerli içerik zorunlulukları,

yüksek gümrük vergileri ve vergi-dışı engeller,

bankacılık ve sanayinin büyük bölümlerinde kamu mülkiyeti ve

doğrudan yabancı yatırımı da içerecek şekilde sermaye akışlarına getirilen sınırlamalar.

1970'lerin sonlarından beri **Çin'de yüksek derecede alışılmamış, kitaptaki neredeyse tüm kuralları, başta özel mülkiyet haklarını güvenceye almak dâhil olmak üzere, ihlâl eden iki hatlı bir strateji izlendi.**

Ekonomik gelişme oranını 1980'lerin başında artıran Hindistan 1990'ların önemlice bir kısmında bile yüksek derecede korumacı bir ekonomi olarak kaldı.

Latin Amerika'nın **görünür bir şekilde geleneklere uymayarak**, hem büyümeyi hem de demokrasiyi gerçekleştirerek göze çarpan ülkesi Şili bile **kuruluş dönemindeki ihraç sanayilerini destekleyerek ve sermayenin içeriye akışını vergilendirerek sağduyuyu ihlal etti.**